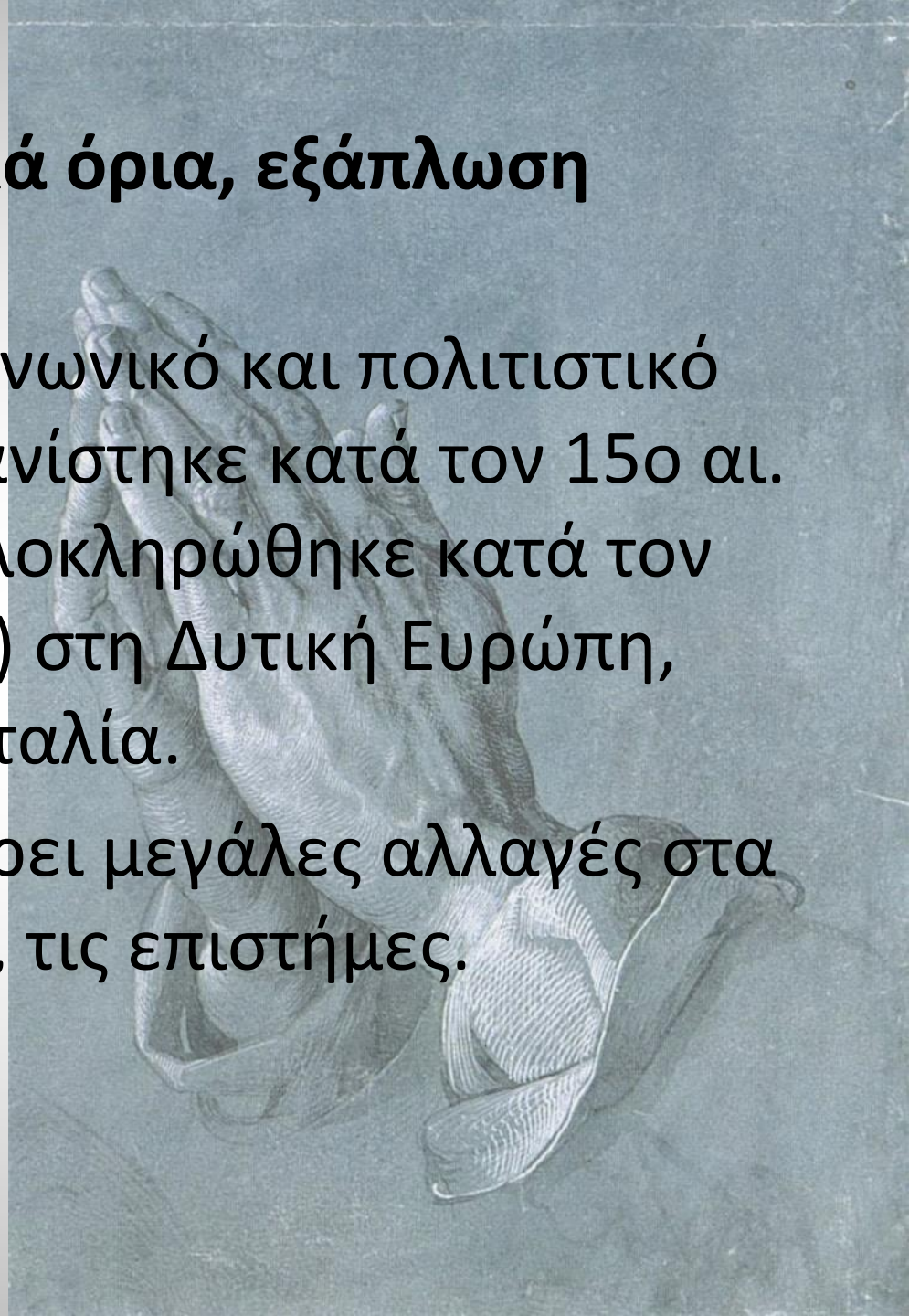

Κεφ. 10^ο
Αναγέννηση
15^{ος}-16^{ος} αι

Ορισμός, χρονικά όρια, εξάπλωση

- Είναι το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτιστικό φαινόμενο που εμφανίστηκε κατά τον 15ο αι. (*Quattrocento*) και ολοκληρώθηκε κατά τον 16ο αι. (*Cinquecento*) στη Δυτική Ευρώπη, ξεκινώντας από την Ιταλία.
- Η Αναγέννηση επιφέρει μεγάλες αλλαγές στα γράμματα, τις τέχνες, τις επιστήμες.

Τι είναι η Αναγέννηση;

Είναι κυρίως μία νέα αντίληψη για τον κόσμο, τον άνθρωπο και τη ζωή, πολύ διαφορετική από αυτή του Μεσαίωνα.

Μεσαίωνας: συνεχής μέριμνα για τη σωτηρία της ψυχής, τη μετά θάνατον ζωή.

Θεοκεντρικός χαρακτήρας.

Αναγέννηση: δικαίωμα του ανθρώπου στις χαρές και απολαύσεις της ζωής ανάδειξη της ατομικής του προσωπικότητας.

Ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας.

Ιστορικό πλαίσιο: αλλαγή στις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες.

- Ανάπτυξη εμπορίου, βιομηχανίας και αγροτικής παραγωγής.
- Ανακάλυψη της Αμερικής (άρα μαζική εισαγωγή πολύτιμων μετάλλων και άλλων αγαθών) και ανάπτυξη καπιταλιστικής
- Εξασθένιση φεουδαρχίας και ενοποίηση διάσπαρτων κρατιδίων υπό την εξουσία ισχυρών μοναρχών. Δημιουργία κρατών.
- Εξασθένιση της ισχύος της Καθολικής Εκκλησίας και οπισθοχώρηση του θρησκευτικού φανατισμού.
- Διαμόρφωση νέων κοινωνικών τάξεων (άνοδος αστικής τάξης), εκσυγχρονισμός και ανάπτυξη πόλεων.
- Επιστημονική πρόοδος, μεγάλες ανακαλύψεις, νέες εφευρέσεις (ρολόγια, γυάλινοι φακοί, διόπτρες). Η πυξίδα και η πυρίτιδα φτάνουν στην Ευρώπη από την Κίνα.
- Διεύρυνση γνώσεων και πνευματικών οριζόντων.
- Εφεύρεση της τυπογραφίας ► δυνατότητα ενημέρωσης και διάδοσης γνώσεων και προβληματισμών.

Ο «αναγεννησιακός» άνθρωπος: ένας νέος άνθρωπος

- έχει εμπιστοσύνη στην ανθρώπινη λογική ικανότητα, στην εξέλιξη, στις επιστήμες, στην ιδέα της προόδου.
- πιστεύει ότι μπορεί να διαμορφώσει μόνος του τη ζωή του, βασισμένος στη μελέτη της φύσης, την παρατήρηση και το πείραμα, την κριτική σκέψη.
- ιδανικό του είναι ο **homo universalis** (οικουμενικός άνθρωπος), ο οποίος είναι ταυτόχρονα λόγιος, καλλιτέχνης και επιστήμονας.
- τοποθετεί τον ίδιο τον άνθρωπο στο επίκεντρο της παρατήρησης, της σκέψης, της τέχνης.
- το σώμα, η ομορφιά, η επίγεια ζωή και οι χαρές της, αποκτούν αξία και διαμορφώνουν μια νέα αντίληψη για τη ζωή.

Ο αναγεννησιακός καλλιτέχνης: από μάστορας διανοούμενος

- Η ζωγραφική, η γλυπτική και η αρχιτεκτονική ανακηρύχθηκαν «ελευθέριες τέχνες», δραστηριότητες δηλαδή για «ελεύθερα πνεύματα και για ευγενείς ψυχές» (Αλμπέρτι)
- Ο καλλιτέχνης-διανοούμενος έχει γενικές γνώσεις, μελετά τις φυσικές επιστήμες, την ιατρική και την κλασική φιλολογία, στοχάζεται πάνω στις αρχές και τις αξίες της καλλιτεχνικής δημιουργίας.
- Δεν ασκεί ένα κοινό επάγγελμα, αλλά μια ιδιαίτερη, ανώτερη ασχολία.
- Αποκτά νέο ρόλο, ανήκει στις νέες κυρίαρχες κοινωνικές τάξεις.
- Αμείβεται αδρά για το έργο του.
- Χαίρει της εκτίμησης της κοινωνίας.

Από την Ιταλία σε όλη την Ευρώπη

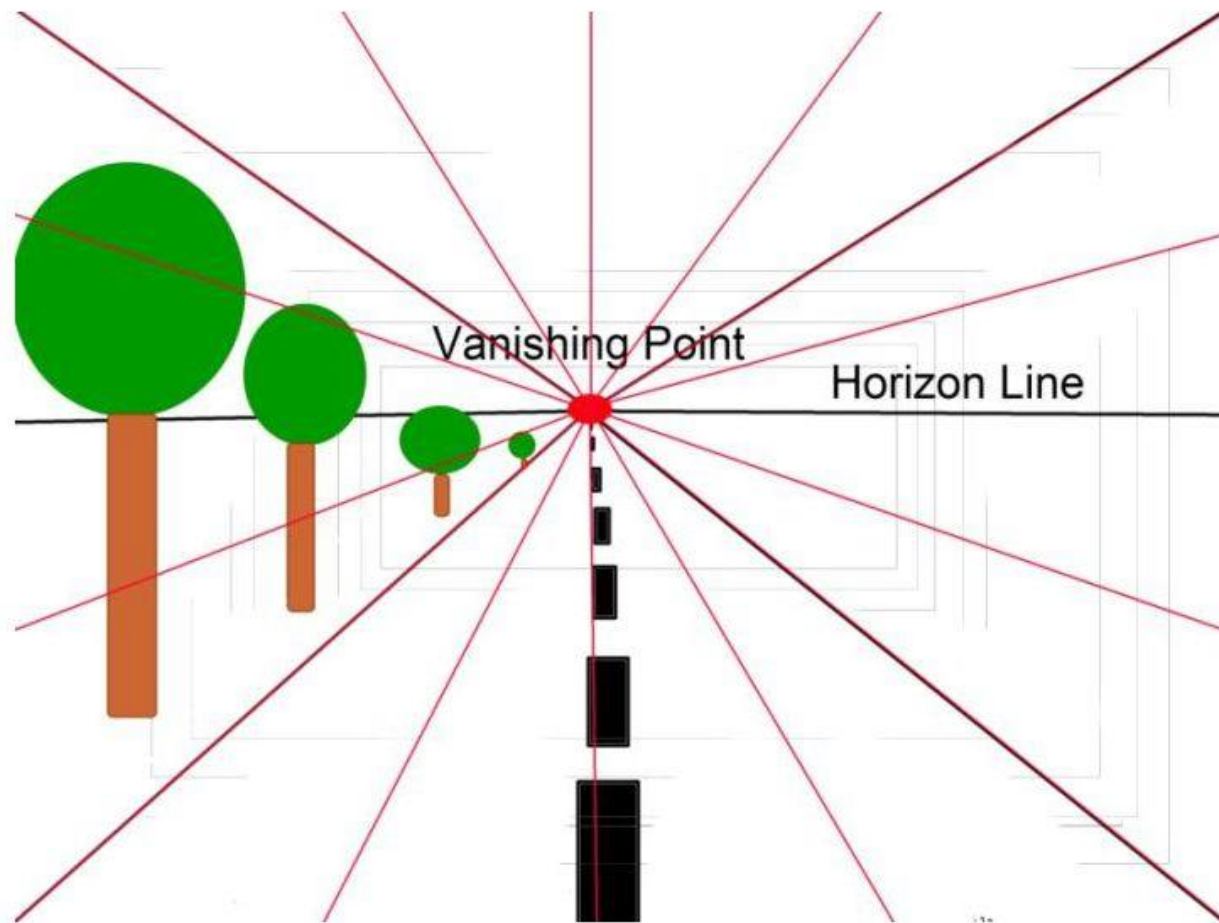
- Η Αναγέννηση ξεκινά από τη Φλωρεντία και εξαπλώνεται σε όλα τα ιταλικά κρατίδια. Η ιταλική Αναγέννηση και τα μηνύματά της απλώνονται και προς τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο τον 16ο αιώνα με αποτέλεσμα, παρά τις τοπικές ιδιαιτερότητες στην καλλιτεχνική έκφραση, να διαμορφωθεί ένα ενιαίο καλλιτεχνικό ρεύμα με κοινά πολλά από τα παραπάνω χαρακτηριστικά: η Τέχνη της Αναγέννησης.
- Ανακάλυψη της προοπτικής.
- Τέλεια απεικόνιση του ανθρώπινου σώματος σε όλη του την ομορφιά, με γνώση ανατομίας.
- Μελέτη κλασικών αρχιτεκτονικών μορφών, αναγωγή τους σε ιδανικά ευγένειας και ομορφιάς.

Η αναγεννησιακή απεικόνιση του κόσμου: η προοπτική

- Σημαίνει την απόδοση της τρίτης διάστασης (δηλαδή του βάθους) των αντικειμένων και του χώρου στην επίπεδη επιφάνεια.
- Με το προοπτικό σχέδιο επιτυγχάνεται η απόδοση της ψευδαίσθησης του βάθους σε μια επίπεδη επιφάνεια δύο διαστάσεων (όπως είναι ο πίνακας ζωγραφικής), ώστε η εικόνα να φαίνεται περισσότερο φυσική, να ακολουθεί τους κανόνες της οπτικής.

- Η ψευδαίσθηση αυτή επιτυγχάνεται με δυο βασικά στοιχεία:
- **το σχέδιο ► γραμμική προοπτική**
- **και το χρώμα ► χρωματική προοπτική**
- **Γραμμική προοπτική:** επιτυγχάνεται με την σύγκλιση όλων των υπαρκτών και νοητών γραμμών που ακολουθούν το βλέμμα μας σε ένα σημείο (σημείο φυγής) που βρίσκεται στη νοητή γραμμή του ορίζοντα.
- Δείτε δίπλα τον δρόμο, που στενεύει, καθώς απομακρύνεται από τα μάτια μας, ενώ τα δέντρα, τα κτήρια και τα άλλα αντικείμενα μικραίνουν καθώς απομακρύνονται από μας.

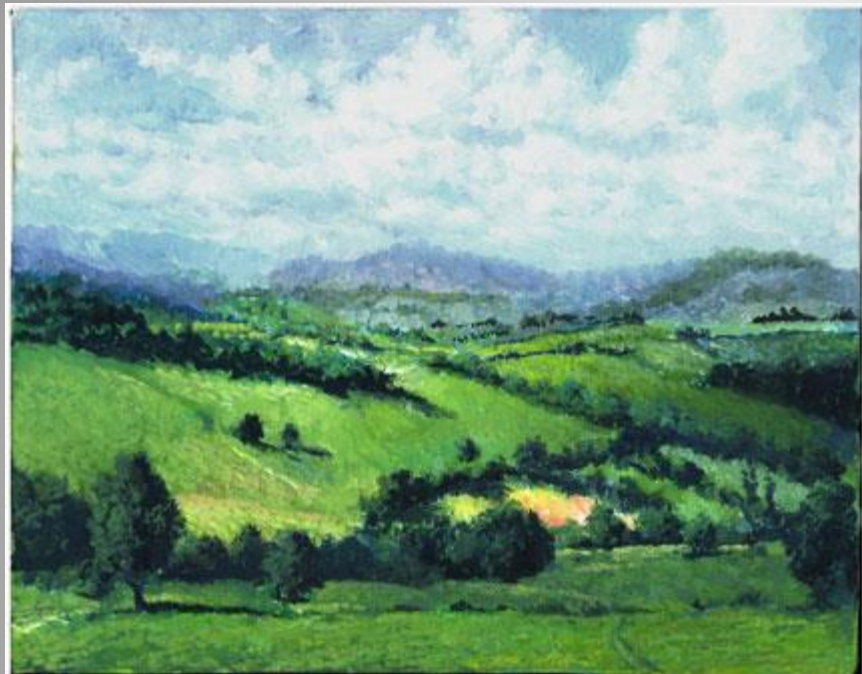
Παράδειγμα σχεδιασμού δρόμου με προοπτική με ένα σημείο φυγής.

Χρωματική προοπτική:

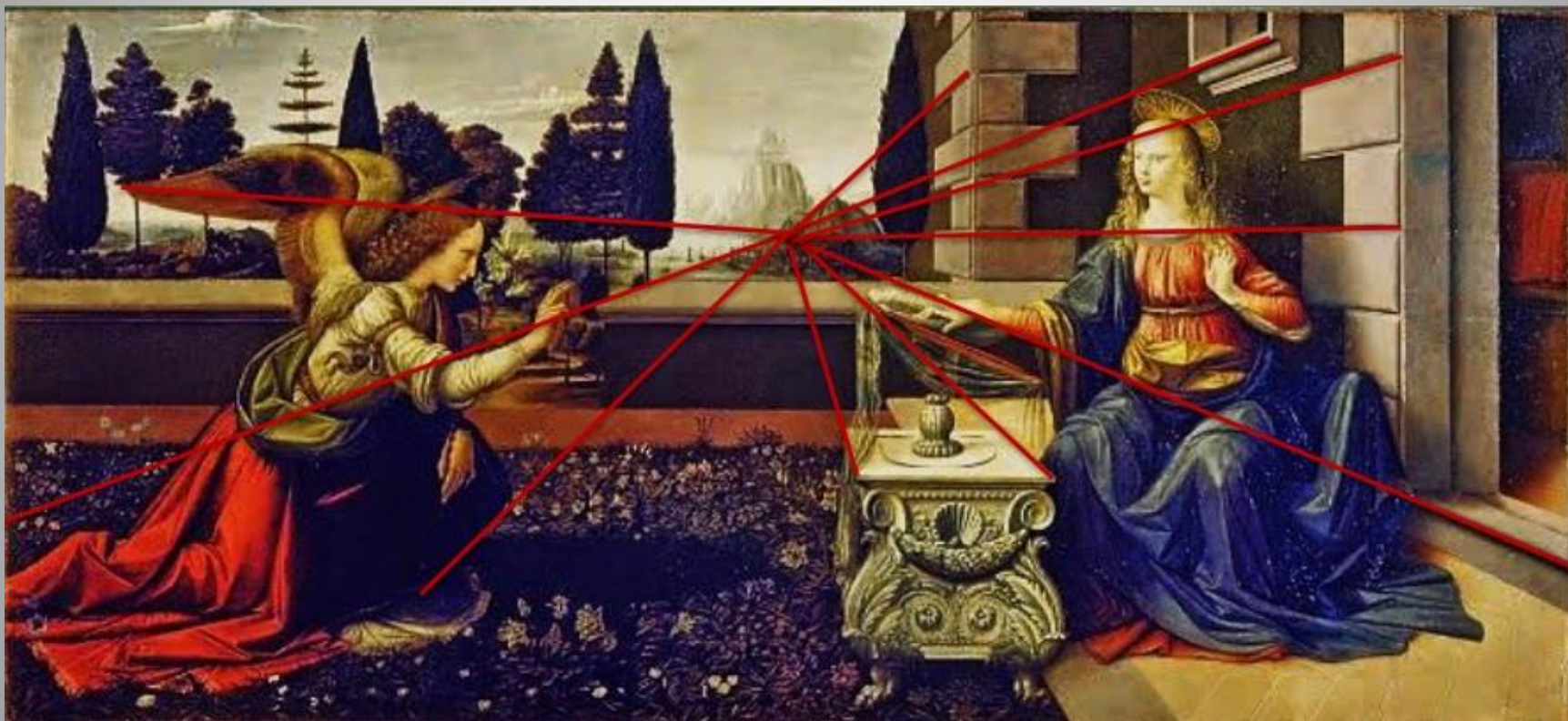
αποδίδουμε τα χρώματα έτσι ώστε στα αντικείμενα που είναι στο βάθος, μακριά μας, να μας φαίνεται ότι «ξεθωριάζουν». Δηλαδή τα μακρινά είναι ζωγραφισμένα πιο αμυδρά, αχνά, από τα πιο κοντινά, που έχουν έντονο χρώμα. Τα ψυχρά χρώματα απομακρύνονται, τα θερμά φαίνονται πιο κοντά.

Τα θερμά χρώματα «βγαίνουν» προς έξω,
τα ψυχρά μας δίνουν την αίσθηση του βάθους

Γραμμική προοπτική

Ο Ευαγγελισμός (1475-1480)

Μείωση των μεγεθών: οι φιγούρες που βρίσκονται στο πρώτο πλάνο έχουν μεγαλύτερο μέγεθος.

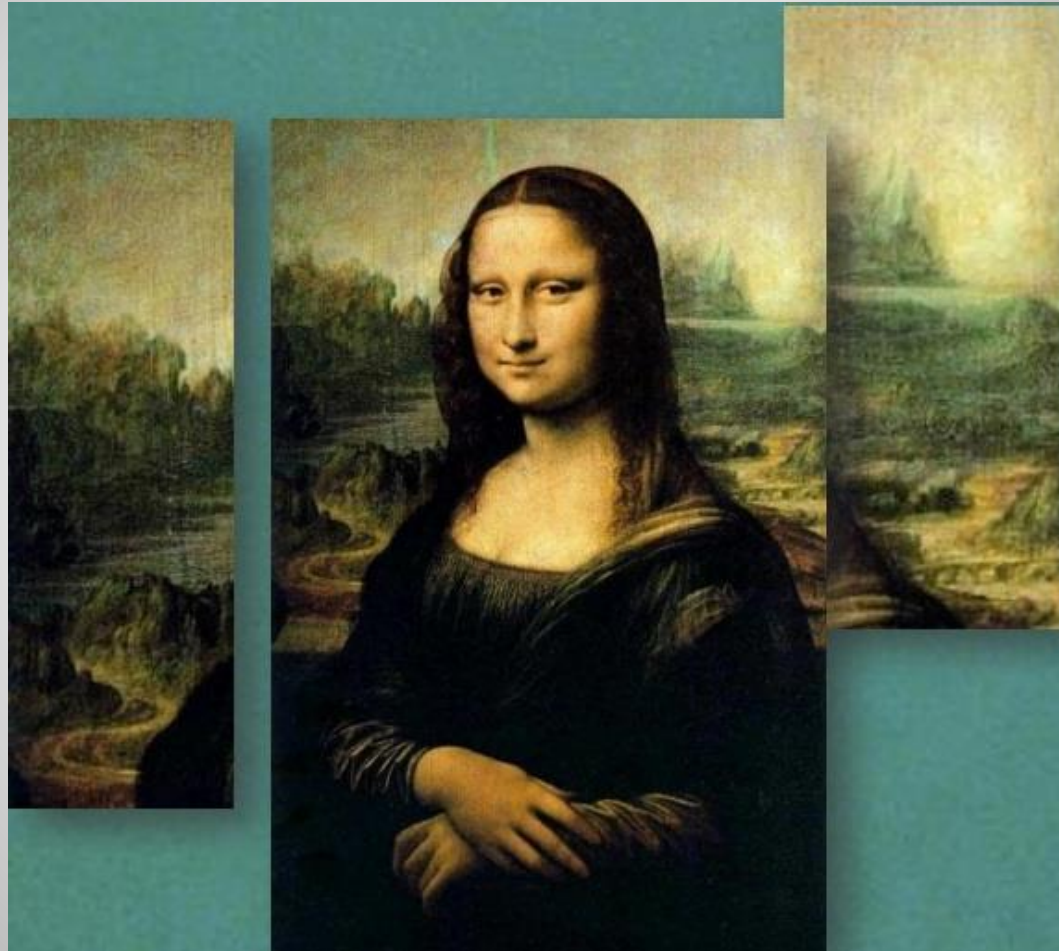
«Η Μαστίγωση του Ιησού» (1445) Πιέρο ντελα Φραντσέσκα

Οι μπροστινές φιγούρες φαίνονται ολόκληρες,
ενώ οι πίσω καλύπτονται από τις μπροστινές.

Γαμήλιο γεύμα (1568) Pieter Bruegel

Τα αντικείμενα που βρίσκονται στο πρώτο πλάνο είναι μεγαλύτερα και πιο έντονα ενώ τα αντικείμενα που είναι στο βάθος είναι μικρότερα και πιο αχνά.

Μόνα Λίζα (1503-1505/07) Leonardo da Vinci

Πρώιμη Αναγέννηση «Quattrocento»

15ος αιώνας

Κέντρο η Φλωρεντία, η οποία αναπτύσσεται κάτω από την εξουσία της οικογένειας των Μεδίκων.

Τεχνικές και επιτεύγματα:

- Προοπτική
- Χρήση λαδιού ► φωτεινότερα χρώματα.
- Τεχνική φωτοσκίασης, κιαροσκούρο.
- Υιοθέτηση αρχών αρχαίων γλυπτών.
- Απόδοση του όγκου των μορφών και των πραγμάτων.
- Απόδοση λεπτομερειών.
- Αποθέωση ανθρώπινης μορφής .
- Δυναμική (επαν)εμφάνιση του γυμνού ανθρώπινου σώματος.

Θεματολογία:

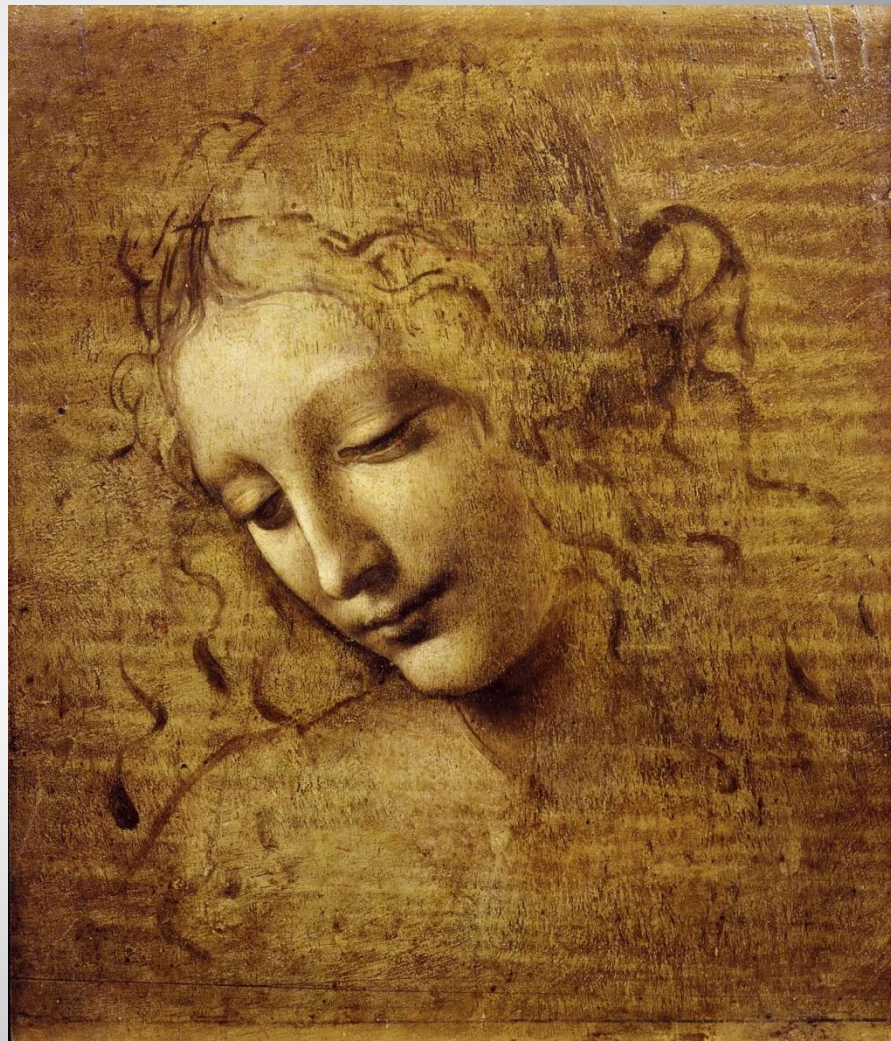
Θρησκευτικά θέματα.
Μυθολογικά και ιστορικά από την Ελλάδα και τη Ρώμη.

Ζωγραφική

Εκπρόσωποι της Αναγέννησης στην Ιταλία

- Μαζάτσιο
- Φρα Αντζέλικο
- Πάολο Ουτσέλο
- Πιέτρο ντε λα Φραντσέσκα
- Σάντρο Μποτιτσέλι
- Λεονάρδο ντα Βίντσι
- Ραφαήλ Σάντι
- Μιχαήλ Άντζελο Μπουοναρότι
- Τζιοβάννι Μπελίνι
- Τζορτζόνε
- Τιτσιάνο

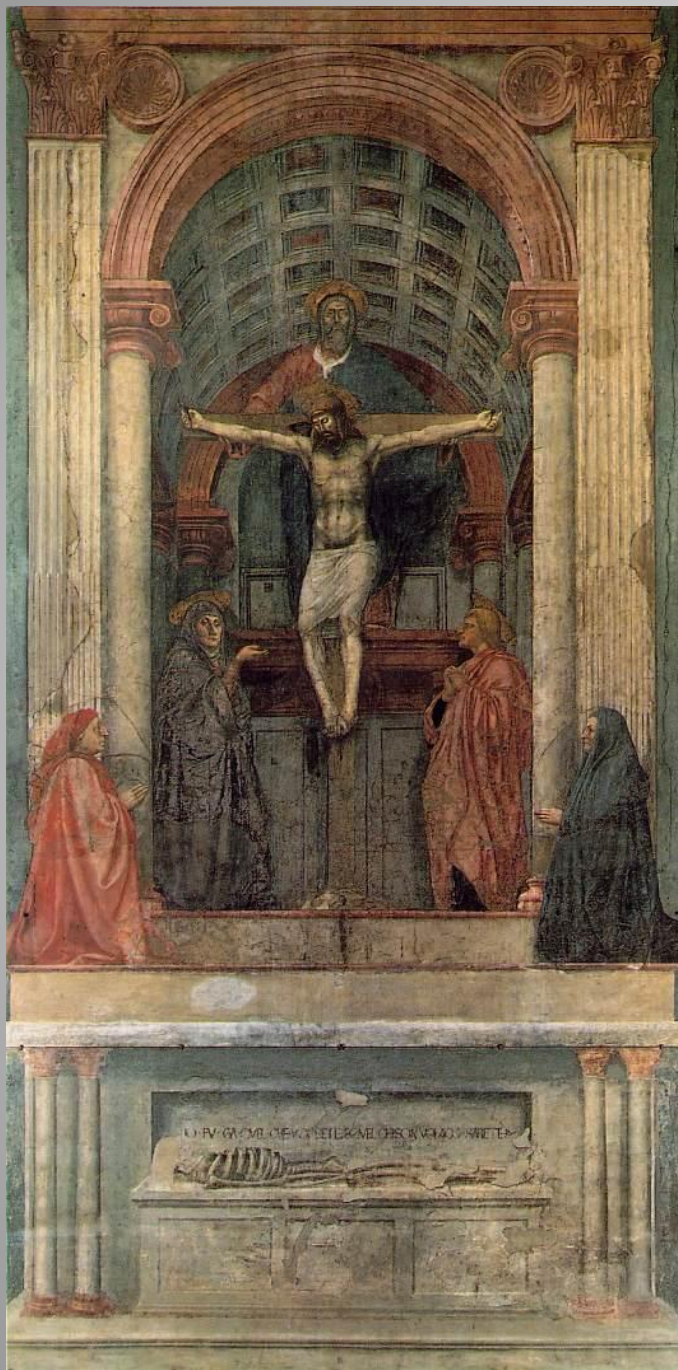
Masaccio [Μαζάτσιο] (1401-1428)

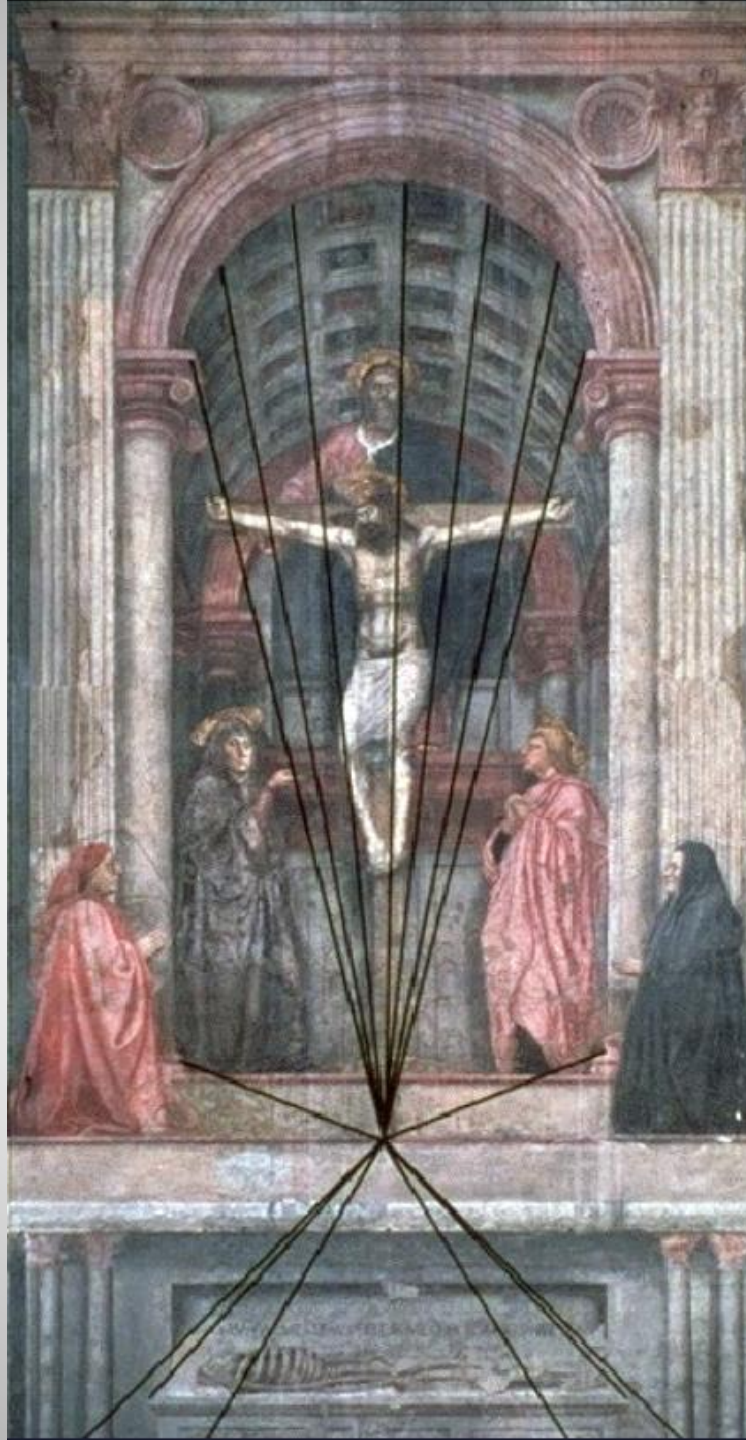
- Έκφραση συναισθημάτων
- Νατουραλιστική απόδοση
- Φωτοσκίαση
- Προοπτική

**Νωπογραφίες
(1424-1425)
στο Παρεκκλήσιο Μπραγκάτσι
Santa Maria del Carmine
Φλωρεντία**

**Masaccio, Η Αγία Τριάδα με την Παναγία,
τον Άγιο Ιωάννη και δωρητές**
(1425-28), Νωπογραφία, 317x667 εκ.
Σάντα Μαρία Νοβέλλα, Φλωρεντία

Fra Giovanni Angelico [Φρα Αντζέλικο] (1387-1475)

-ευλάβεια
θρησκευτικών σκηνών
-γλυκύτητα αγίων
προσώπων
-νατουραλιστική
διάθεση στην
απόδοση των τοπίων
της Τοσκάνης

Η Προσκύνηση των
Μάγων», των Φρα
Αντζέλικο και Φιλίππο
Λίππι, περ. 1450, Εθνική
Πινακοθήκη (NGA)
της Ουάσινγκτον

Piero di Benedetto de' Franceschi [Πιέρο ντελα Φραντσέσκα] (1416-1492)

Πιέρο ντε λα Φραντσέσκα, Τζεντίλε Μπραγκαλιόνη και Φεντερίκο ντα Μοντεφέλντρο, Λάδι σε ξύλο , 47x33 εκ. και τα δύο. Φλωρεντία, Πινακοθήκη Uffici

Andrea Mantegna [Αντρέα Μαντένια] (1431 – 1506)

- Ρεαλισμός
- Ένταση
- Δραματικότητα
- προοπτική

Ο Χριστός νεκρός (1480)

Τέμπερα με κόλλα
σε καμβά, 68×81 εκ.
Μιλάνο,
Πινακοθήκη Brera.

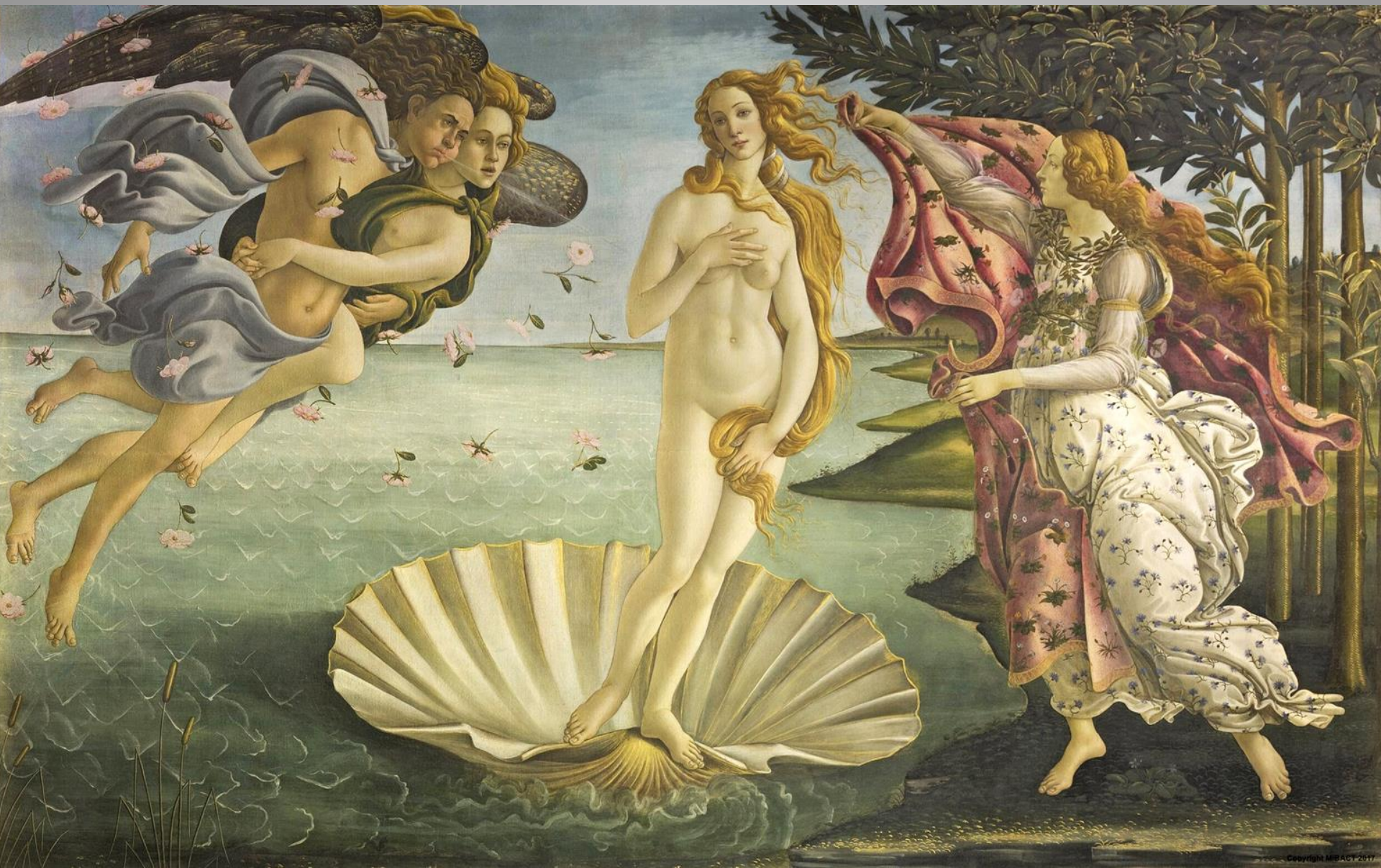
Αντρέα Μαντένια,
Ο Άγιος Σεβαστιανός (1480)
Τέμπερα σε καμβά 255x140εκ.
Παρίσι, Μουσείο του Λούβρου.

Sandro Botticelli [Σάντρο Μποτιτσέλι] (1445-1510)

- Λυρική διάθεση
- Ποιητικό στοιχείο
- Λυγρόκορμες φιγούρες
- Αραχνοϋφαντα κεντημένα φορέματα
- Έντονο πλάσιμο μορφών αλλά και εμφανής η γοτθική παράδοση (π.χ. γραμμικότητα)

Η γέννηση της Αφροδίτης (1485)

Τέμπρα σε μουσαμά, 172,5x278,5 εκ. Φλωρεντία, Πινακοθήκη Uffici

«Η Άνοιξη-Πριμαβέρα» (1482), Τέμπερα σε ξύλο
203x314 εκ. Φλωρεντία, Πινακοθήκη Uffici

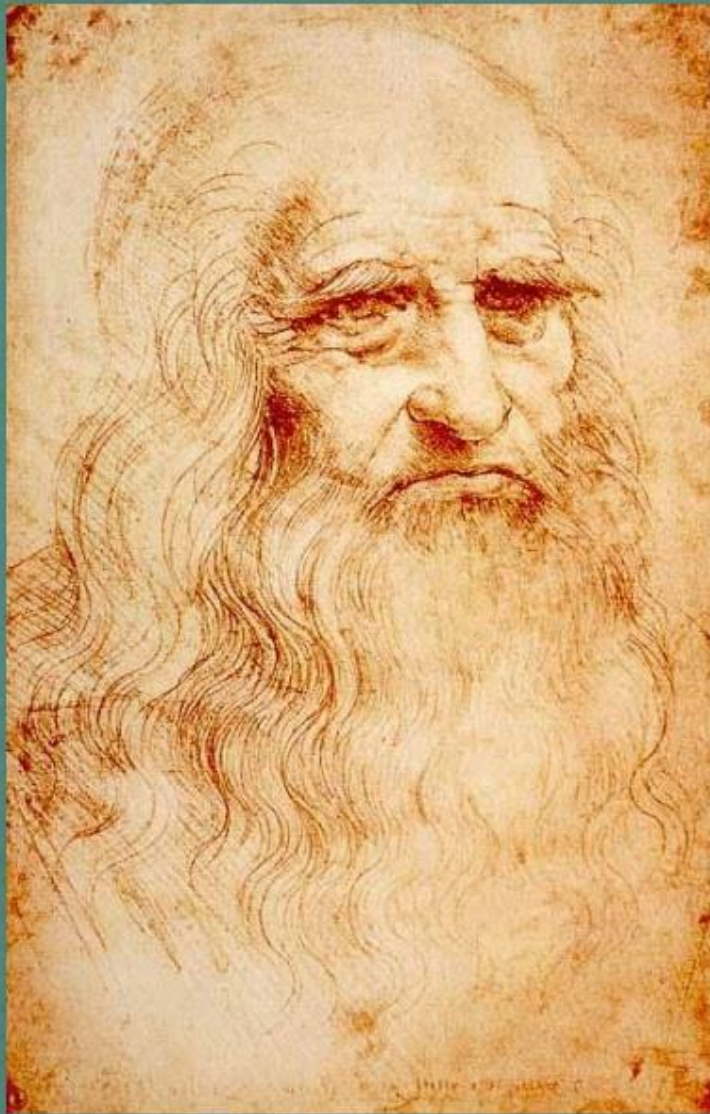
*Η Μαντόνα του Ροδιού στη
γκαλερί Uffizzi, έργο του
Μποτιτσέλι του 1487.*

Η ώριμη Αναγέννηση Cinquecento 16ος αιώνας

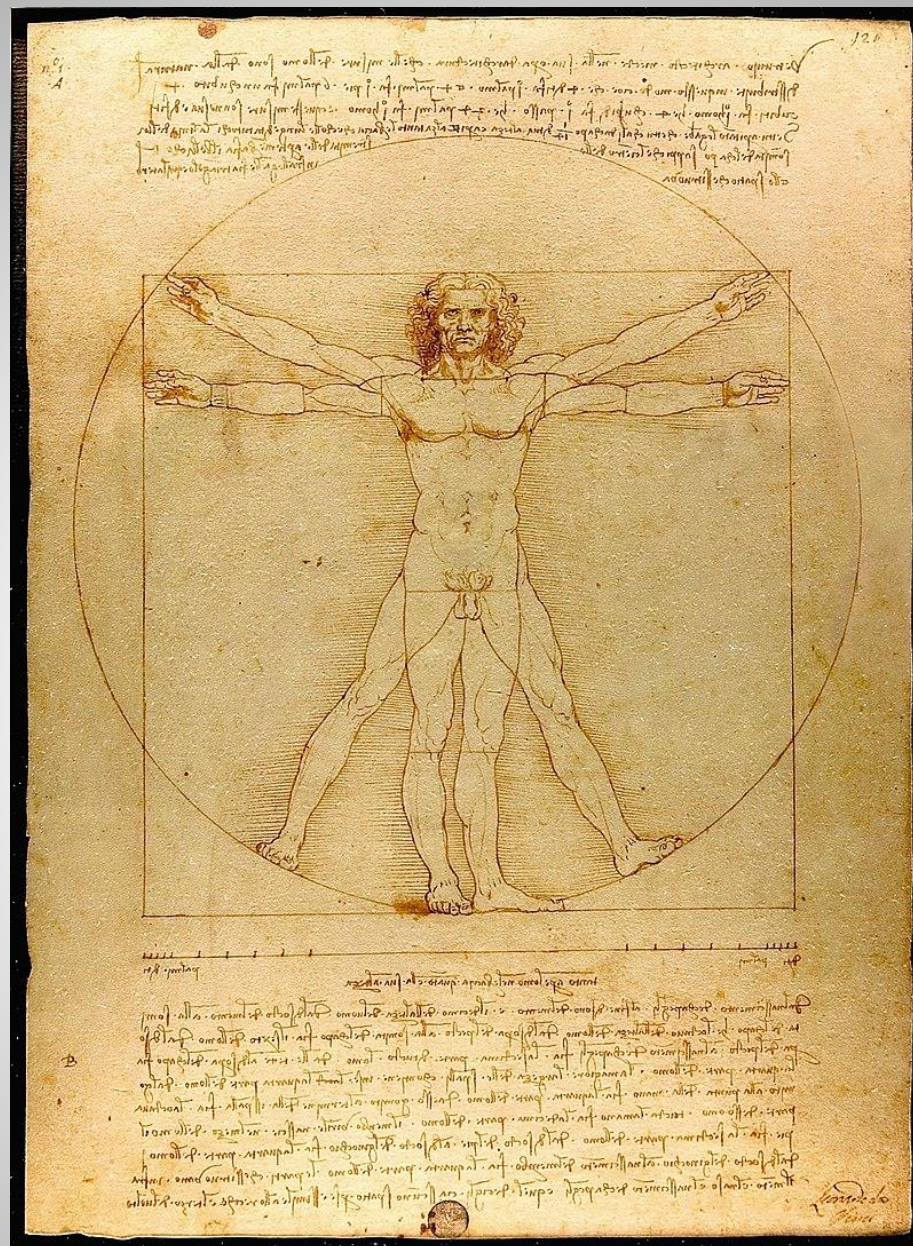
Κέντρο: η Ρώμη.

- Η ιταλική χερσόνησος σπαράσσεται από συγκρούσεις Γαλλίας και Ισπανίας για την κυριαρχία. Κορυφαίο γεγονός: η λεηλασία της Ρώμης από τα στρατεύματα του Κάρολου Ε' (1527)

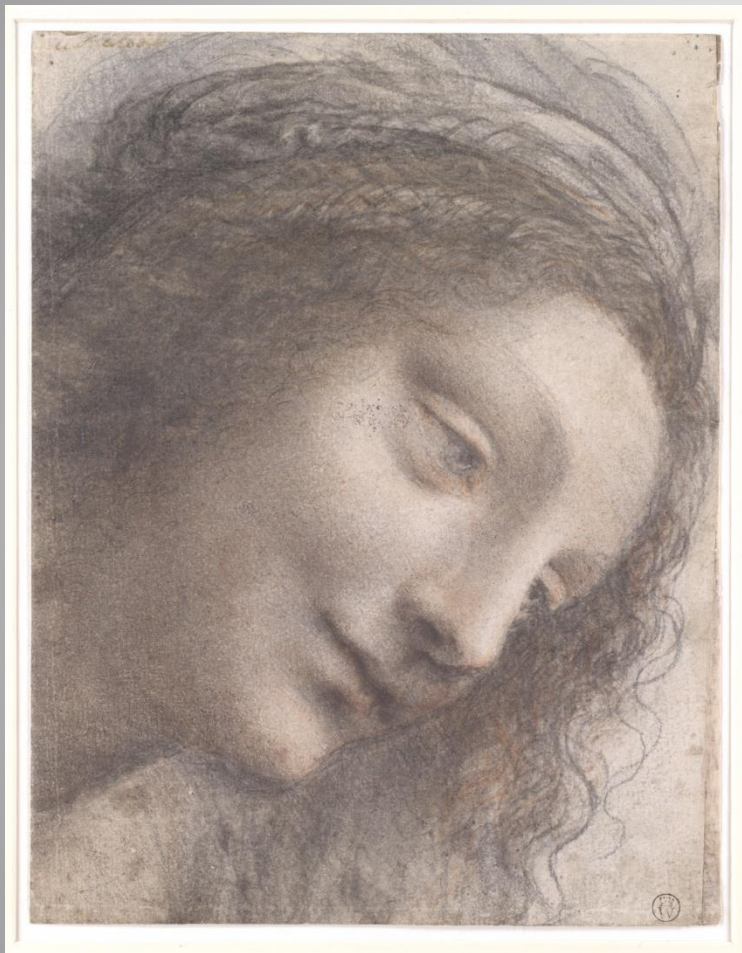
Leonardo da Vinci [Λεονάρντο ντα Βίντσι] (1452-1519)

- ✓ ζωγράφος, αρχιτέκτονας, μηχανικός, αστρονόμος, φιλόσοφος, ανατόμος, μαθηματικός, γλύπτης, αρχιτέκτονας, πολιτικός μηχανικός, εφευρέτης, ποιητής, μουσικός
- ✓ ο ιδανικός αναγεννησιακός άνθρωπος (**homo universalis**)
- ✓ μεγαλοφυές πνεύμα
- ✓ ακούραστος μελετητής
- ✓ πεποίθησή του: ο καλλιτέχνης οφείλει με το έργο του να εξερευνήσει τον ορατό κόσμο

- **Vitruvian Man**, drawing by Leonardo da Vinci, c. 1490; in the Gallerie dell'Accademia, Venice.

x the elbow joint.
about here would

inside of pigeons left wing from nature.
Concave

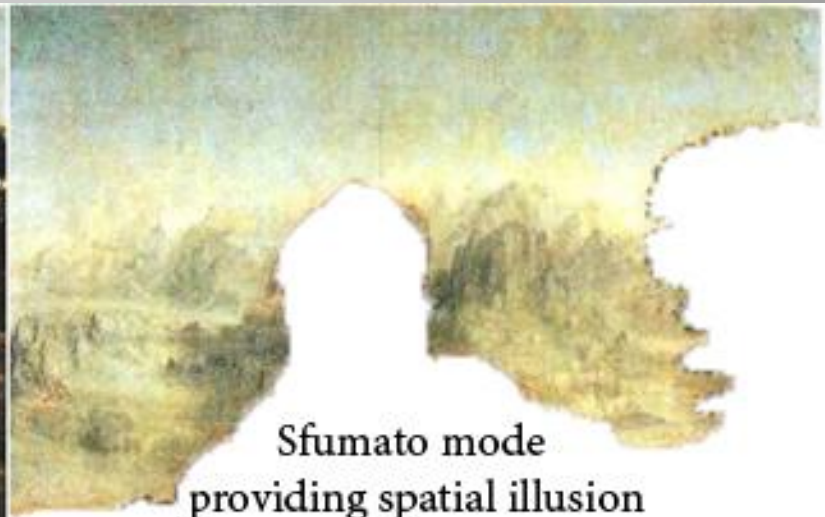

near edge

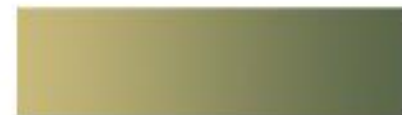
The Virgin and Child with Saint Anne, oil on wood panel
by Leonardo da Vinci, c. 1503–19; in the Louvre, Paris.

Sfumato mode
providing spatial illusion

Smooth transition
from low value
to high value

Leonardo's Shadow

Flesh tone difference

Gradient of shadow from low to high value

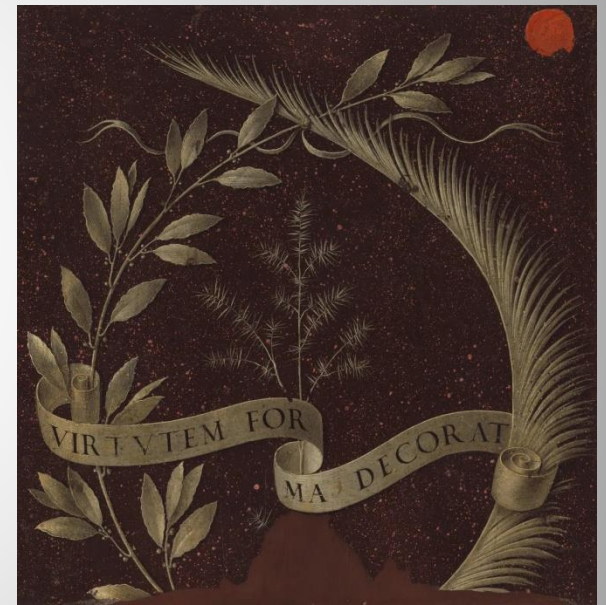
Hue
(*bellezza*)

Value
(*chiarezza*)

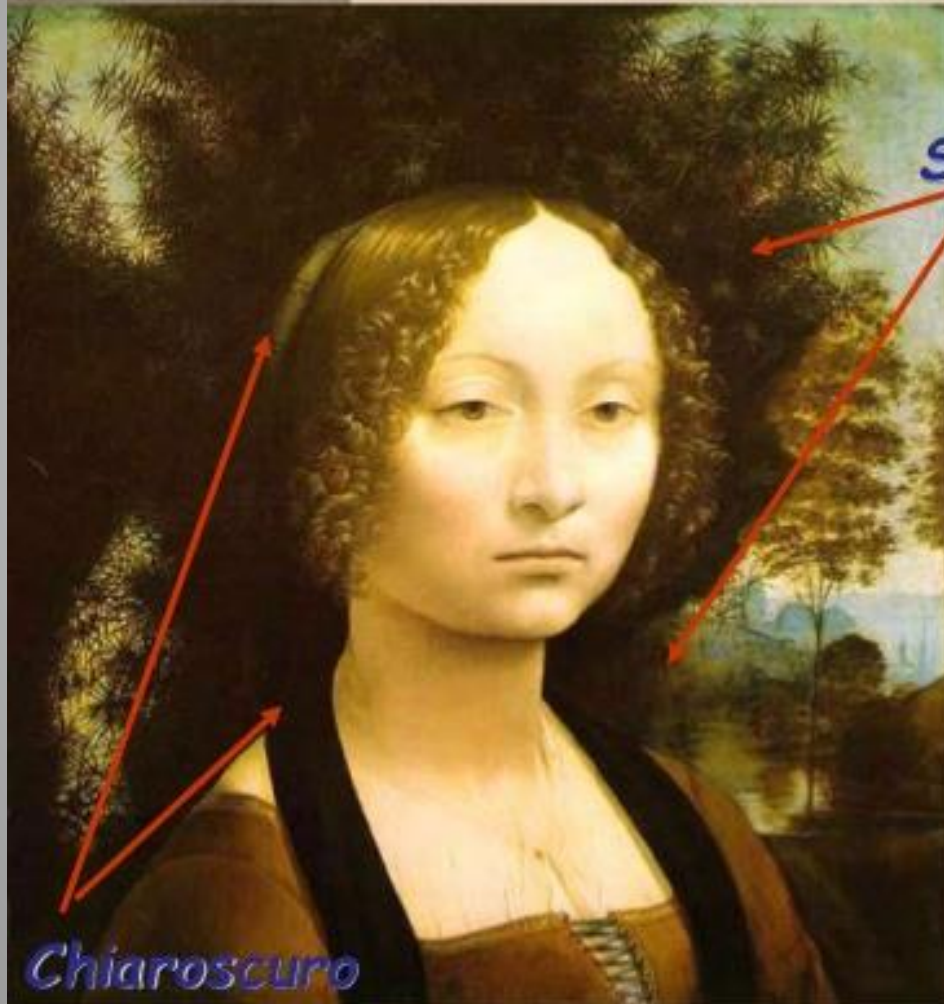
Containing reflection of the original colors in shadow

Ginevra de' Benci, oil on panel by Leonardo da Vinci, c. 1474/78; in the National Gallery of Art, Washington, D.C.

Sfumato and Chiaroscuro

Sfumato

Blurring/softening sharp outlines

Chiaroscuro

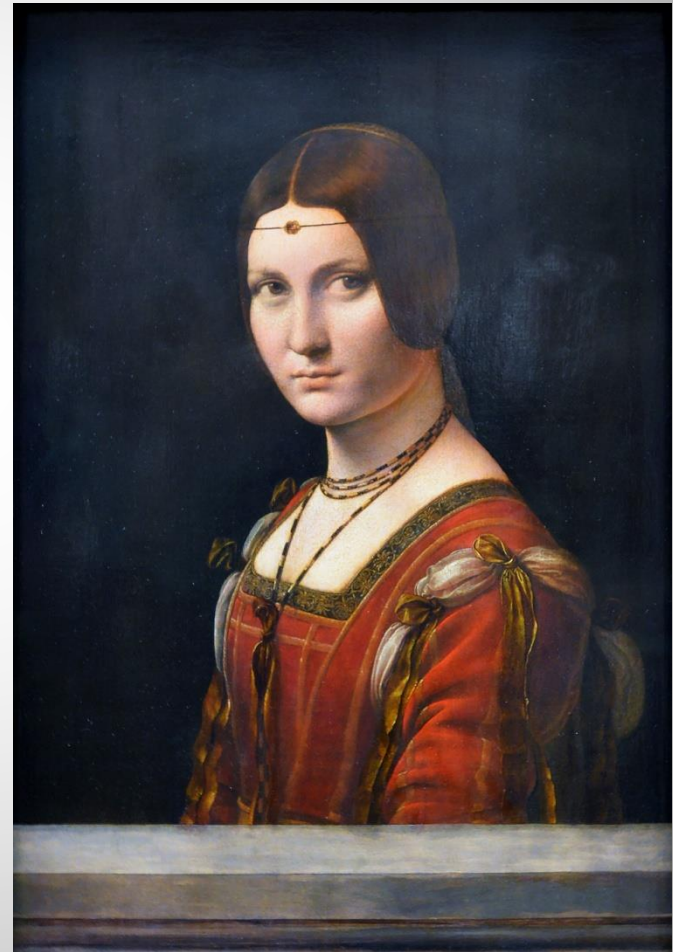
Use of dark & light to create depth

Σφουμάτο

Lady with an Ermine, oil on panel by Leonardo da Vinci, c. 1489–91; in the National Museum, Kraków, Poland.

- *The Virgin of the Rocks*, oil on panel by Leonardo da Vinci, 1483–86;
- in the Louvre, Paris.

Raffaello Santi [Ραφαήλ Σάντι] (1483-1520)

- ✓ ζωγράφος και αρχιτέκτονας
- ✓ αποτέλεσε παράδειγμα και πρότυπο για:
 - την κλασικότητα, τη γλυκύτητα, την αρμονία των έργων του
 - την ακρίβεια του σχεδίου, την αρμονία και λεπτότητα γραμμών και χρωμάτων

- ✓ γλυκιά, ήρεμη,
αξιοπρεπής, χαριτωμένη,
ανθρώπινη Παναγία
- ✓ αυτό το **ραφαηλικό
πρότυπο της Παναγίας**
θα αναδειχθεί ως
αξεπέραστο πρότυπο
τελειότητας, πηγή
έμπνευσης των
μεταγενέστερων
καλλιτεχνών
- ✓ τέλεια ισορροπία
σύνθεσης

Raffaello Santi , **Η Παναγία του Γκραντούκα** (1505)
Λάδι πάνω σε ξύλο, 84x55 εκ. Φλωρεντία, Παλάτσο Πίττι

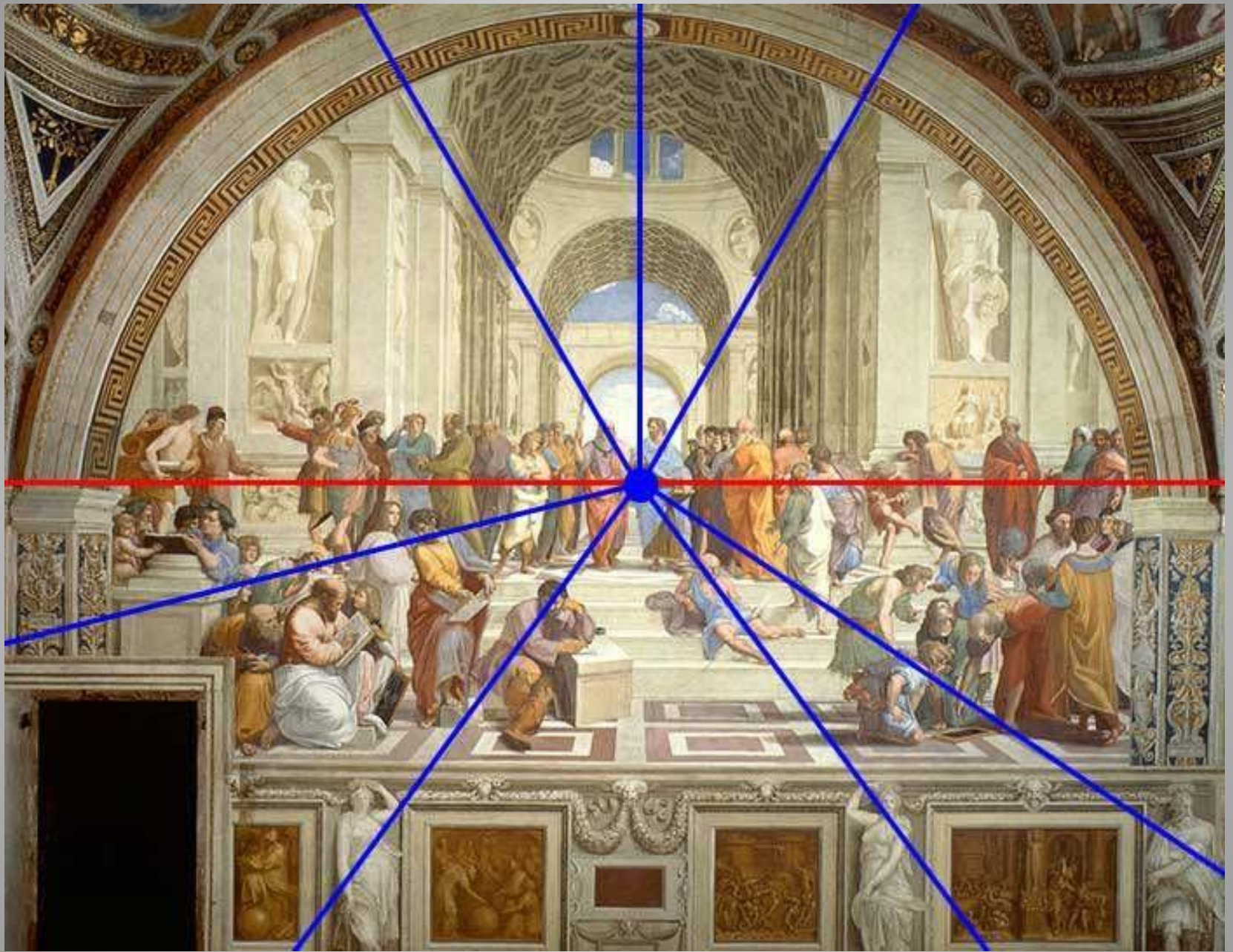

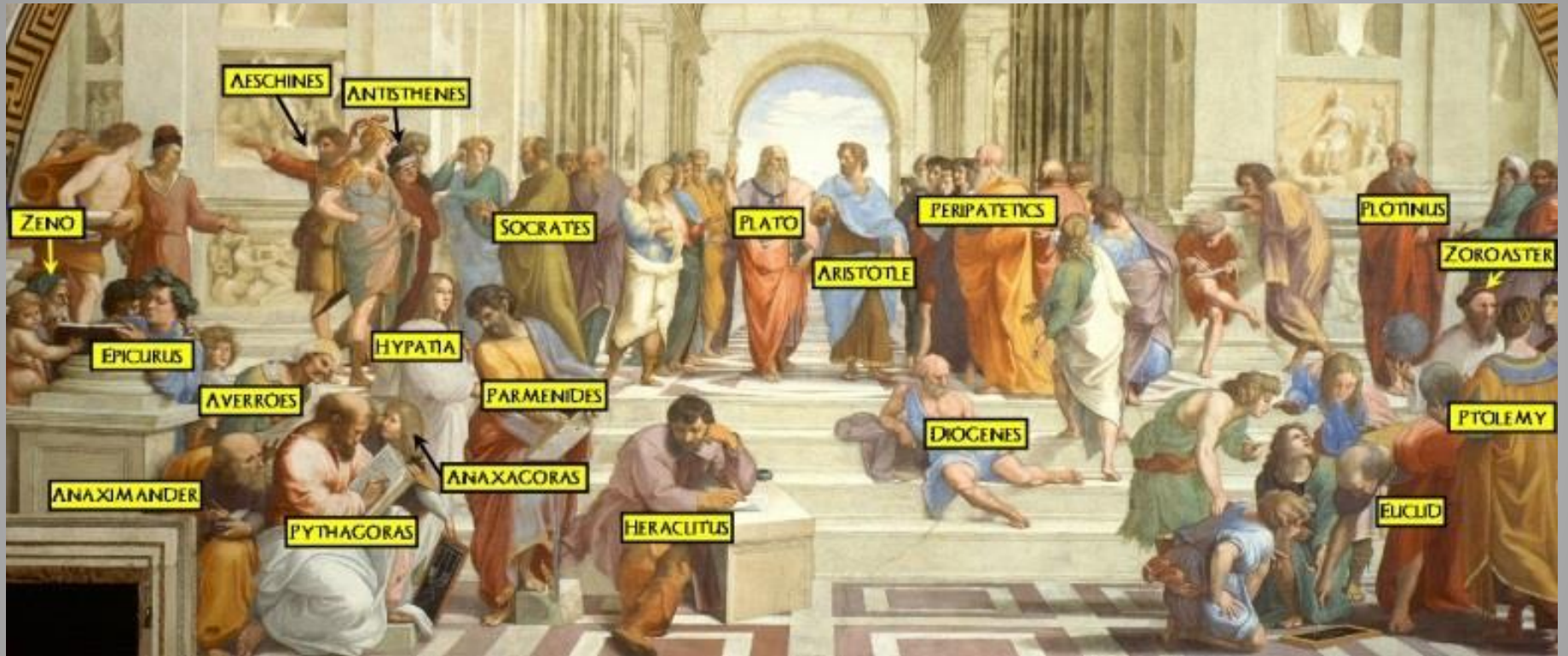

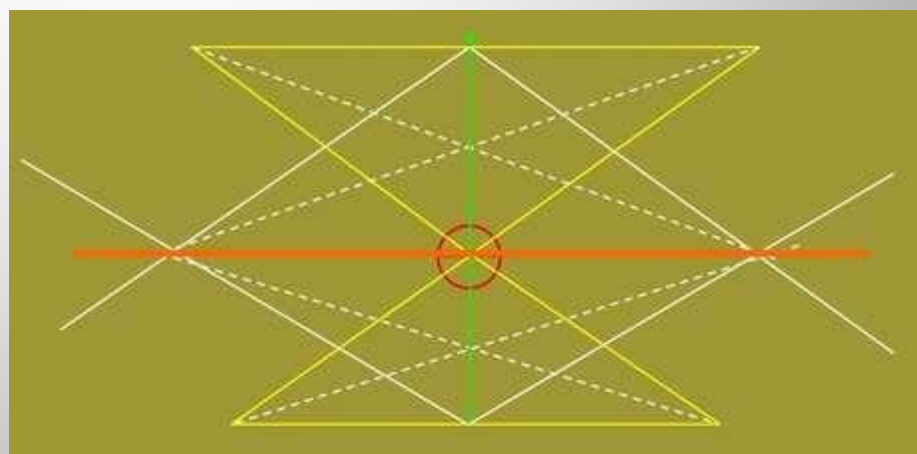
Η Σχολή των Αθηνών (Scuola di Atene), Ραφαήλ, 1510-1511

Η νωπογραφία διακοσμεί έναν τοίχο δωματίου με το όνομα «Αίθουσα της Υπογραφής» ή "Stanza della Segnatura" της πτέρυγας "Stanze di Raffaello" δηλαδή «Αίθουσες του Ραφαήλ» στο Αποστολικό Παλάτι στο Βατικανό.

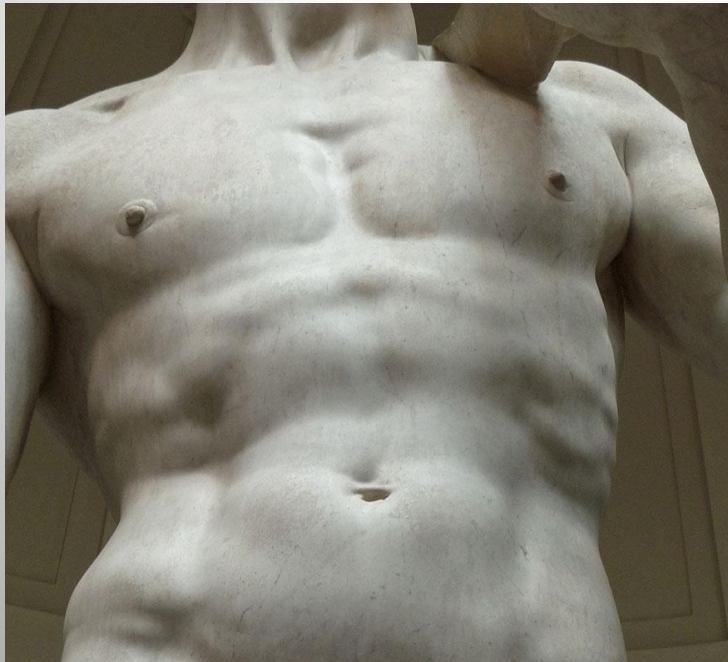

"Η Παναγία Σιστίνα" –
Ραφαήλ, ελαιογραφία,
1512

Μιχαήλ Άγγελος
Μπουοναρότι

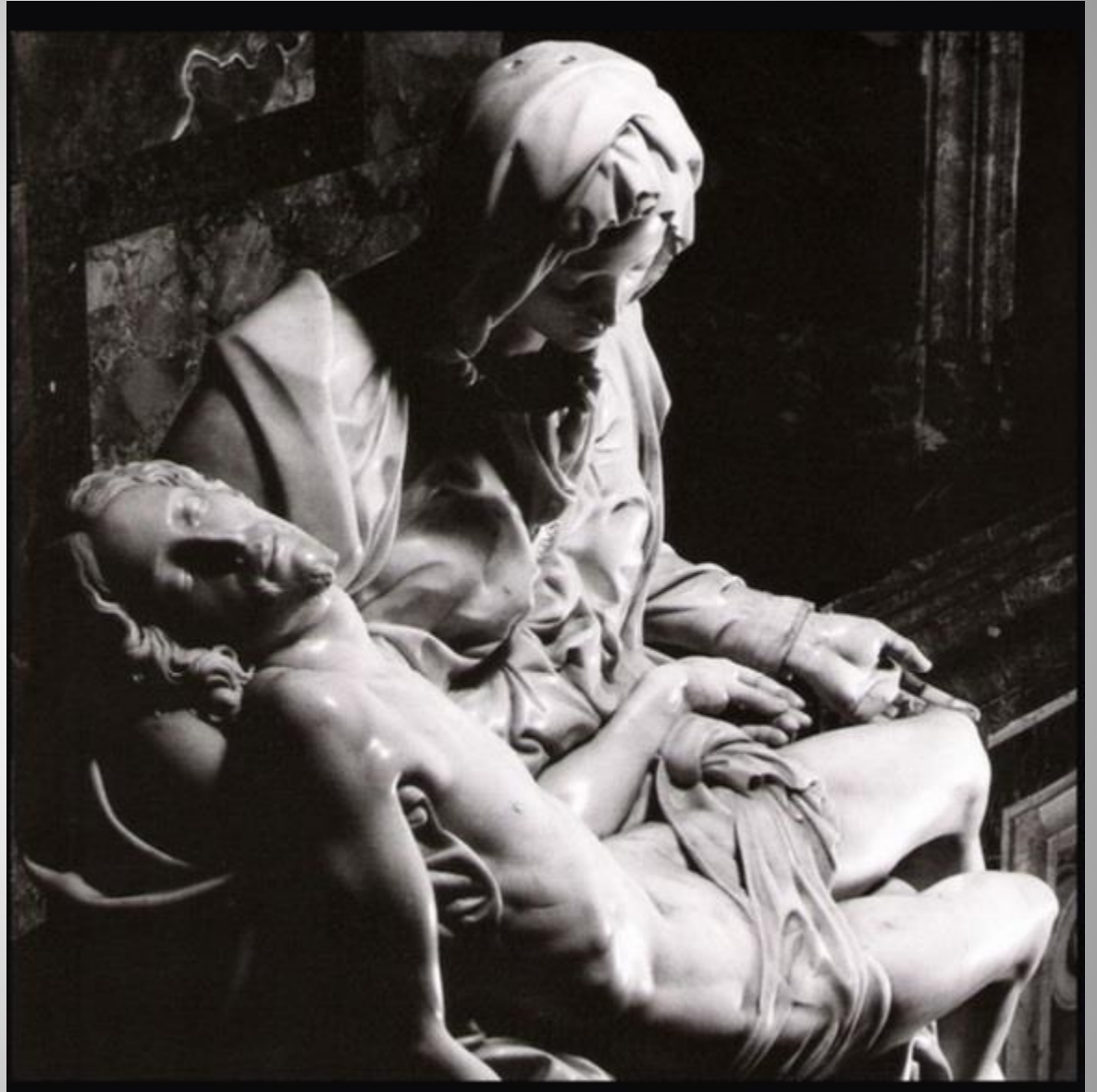

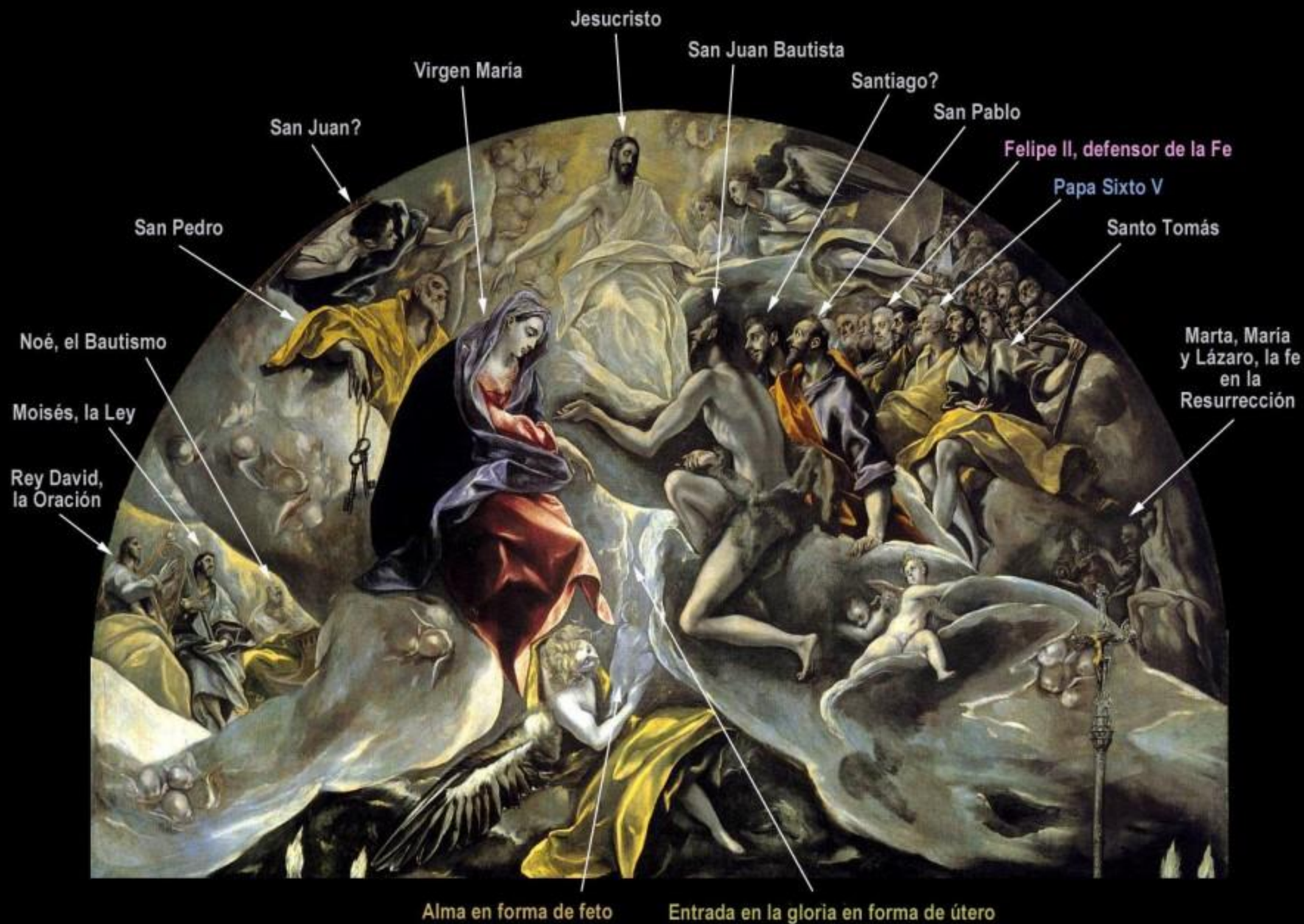

Η τέχνη της Αναγέννησης: από το πραγματικό στο ιδανικό

- αποτυπώνει με τον καλύτερο τρόπο τη νέα ιδεολογία της Αναγέννησης
- αποδεσμεύεται από το θρησκευτικό δογματισμό
- προσεγγίζει με νέο τρόπο τον ορατό κόσμο
- φέρνει στο επίκεντρο τον άνθρωπο και την ατομική προσωπικότητα
- προσπαθεί να αποδώσει την ομορφιά, την τάξη, την αρμονία και τη χάρη του πραγματικού κόσμου, εφαρμόζοντας την προοπτική και τις αναλογίες
- μελετά προσεκτικά τα χαρακτηριστικά της φύσης και του τελειότερου δημιουργήματος της φύσης, δηλαδή του ανθρώπου
- προχωρεί στην επιλογή των στοιχείων σύνθεσης μιας ιδανικής εικόνας της πραγματικότητας
- ισορροπεί ανάμεσα στο ιδανικό και το πραγματικό, ανάμεσα στο γενικό και το μερικό/ειδικό, χωρίς όμως να απομακρύνεται από την πραγματικότητα
- μελετά την αρχαία κληρονομιά για να αντλήσει τα παραδείγματα και τους κανόνες της πνευματικής παραγωγής και της καλλιτεχνικής δημιουργίας
- Τελικά: κανόνες της αρχαίας τέχνης + επιστήμη + μαθηματικά ► ιδεώδης ομορφιά